

Pracownicze Kasy Zapomogowo-Pożyczkowe

Przepisy prawne funkcjonowania • tworzenie i likwidowanie,
obowiązki i uprawnienia • ewidencje i dokumentacje •
optymalizacja działania • gospodarka finansowa • ochrona
danych osobowych

Kazimierz Jankowiak, Jan Trzciński, Adrian Kessler

Kazimierz Jankowiak

Jan Trzeciński

Adrian Kessler

Pracownicze Kasy Zapomogowo-Pożyczkowe

Przepisy prawne funkcjonowania, tworzenie i likwidowanie,
obowiązki i uprawnienia, ewidencje i dokumentacje,
optymalizacja działania, gospodarka finansowa, ochrona danych
osobowych.

Wydanie I, Gdynia 2016 r.

Pracownicze Kasy Zapomogowo- Pożyczkowe

Autorzy: Kazimierz Jankowiak, Jan Trzciniński, Adrian Kessler

Wydawca:

Casco Sp. z o.o.
81-451 Gdynia,
Al. Zwycięstwa 96/98
Nr tel.: 58 732 85 85
Nr faksu.: 58 732 84 84

biuro@casco.pl
www.casco.pl,
www.pkzp.com.pl

Wszelkie prawa wydawcy tej publikacji są zastrzeżone. Kopiowanie, wypożyczanie oraz publiczne odtwarzanie niniejszej publikacji bez zezwolenia wydawcy jest zabronione.

Opinie zawarte w niniejszej publikacji zawierają subiektywny punkt widzenia Autorów.

Przepisy, orzecznictwo i piśmiennictwo, przytoczone w niniejszym opracowaniu, zostały zweryfikowane, zaktualizowane i uzupełnione przez radcę prawnego, wg stanu na dzień 1 stycznia 2016 r.

ISBN:987-83-9426-33-0-0

Wydanie I/2016

Spis treści

I. WYKAZ PODSTAWOWYCH PRZEPISÓW PRAWNYCH NIEZBĘDNYCH DO PRAWIDŁOWEGO FUNKCJONOWANIA PKZP

II. ZASADY TWORZENIA I LIKWIDOWANIA PRACOWNICZYCH KAS ZAPOMOGOWO-POŻYCZKOWYCH

STATUS PRAWNY PKZP

Zebranie założycielskie i jego kompetencje

Organy PKZP

Uchwalanie statutu i regulaminów

LIKWIDACJA PKZP

III. OBOWIĄZKI I UPRAWNIENIA WOBEC PKZP

OBOWIĄZKI I UPRAWNIENIA PRACODAWCY

NADZÓR SPOŁECZNY ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

IV. STATUTOWA DZIAŁALNOŚĆ PKZP

GROMADZENIE WKŁADÓW I UDZIELANIE POŻYCZEK

Wpisowe i wkłady członkowskie

Zapomogi

Opodatkowanie świadczeń otrzymywanych z PKZP

FUNDUSZE PKZP

SUBWENCJE I DAROWIZNY

V. EWIDENCJE, DOKUMENTACJA I FORMULARZE W PKZP

VI. GOSPODARKA FINANSOWA PKZP

KASA I KASJER PKZP

RACHUNEK BANKOWY

OGÓLNE ZASADY PROWADZENIA RACHUNKOWOŚCI PKZP

SPRAWOZDANIE FINANSOWO-STATYSTYCZNE

VII. KONTROLA DZIAŁALNOŚCI PKZP

FORMY KONTROLI DZIAŁALNOŚCI PKZP

NIEPRAWIDŁOWOŚCI I NADUŻYCIA W DZIAŁALNOŚCI PKZP

**VIII. OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH
W PRACOWNICZYCH KASACH ZAPOMOGOWO-POŻYCZKOWYCH**

IX. ZAŁĄCZNIKI

I. Wykaz podstawowych przepisów prawnych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania PKZP

1. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jednolity: Dz. U. 2014, poz. 121, z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity: Dz. U. 2014, poz. 101 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jednolity: Dz. U. 2014, poz. 1502 z późn. zm.).
4. **Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (tekst jednolity: Dz. U. 2015, poz. 1881).**
5. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jednolity: Dz. U. 2013, poz. 330 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (tekst jednolity: Dz. U. 2013 poz.1450 z późn.zm.)
7. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jednolity: Dz. U. 2015, poz. 128 z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (tekst jednolity: Dz. U. 2015, poz. 626 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (tekst jednolity: Dz.U. 2015, poz. 2008).
11. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity: Dz. U. 2014, poz. 1025 z późn.zm.).
12. **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy (Dz. U. z 1992 r., Nr 100, poz. 502, Dz. U.**

z 1996r. Nr 1, poz. 2), powoływane w niniejszej publikacji jako „Rozporządzenie”.

13. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 listopada 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 137, poz. 1539 z późn. zm.) - uchylone z dniem 05.09.2014 r. na mocy art.1 pkt 13 ustawy z dnia 11.07.2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (Dz.U. 2014, poz.1100).
14. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2006 r., Nr 27, poz. 199).
15. Zarządzenie Ministra Pracy, Płacy i Spraw Socjalnych z dnia 21 maja 1983 r. w sprawie zasad organizowania i funkcjonowania pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych w uspołecznionych zakładach pracy oraz obowiązków tych zakładów wobec pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych (M.P. Nr 19, poz. 110 z późn. zm.) – uchylone z dniem 28 stycznia 1993 r.
16. Zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego z 31 sierpnia 1989 r. w sprawie zatrzymywania fałszywych znaków pieniężnych (M.P. z 1989 r., Nr 32, poz. 255 z późn. zm.).
17. Zarządzenie Prezesa Narodowego banku Polskiego z dnia 6 grudnia 1989 r. w sprawie zasad gospodarki kasowej jednostek gospodarki uspołecznionej (M. P. Nr 43, poz. 347) – uchylone z dniem 9 kwietnia 1992 r.
18. Zarządzenie Prezesa Narodowego banku Polskiego z dnia 29 maja 1998 r. w sprawie form i trybu przeprowadzania rozliczeń pieniężnych za pośrednictwem banków (M.P. z 1998 r., Nr 21, poz. 320 z późn. zm.).

II. Zasady tworzenia i likwidowania pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych

Status prawny PKZP

Pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe (PKZP) są szczególnym rodzajem organizacji pracowniczej o charakterze parabankowym. Utworzenie kasy, ani też rozpoczęcie przez nią działalności nie wymaga rejestracji w żadnym rejestrze (np. Krajowym Rejestrze Sądowym).

Ich status prawny jest trudny do jednoznacznego zdefiniowania.

Kwestia zdolności prawnej PKZP

Zdolność prawna oznacza możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków z zakresu prawa cywilnego. W polskim systemie prawnym zdolność prawną posiadają:

- osoby fizyczne („Każdy człowiek od chwili urodzenia ma zdolność prawną”. – art.8§1 kc),
- osoby prawne („Osobami prawnymi są Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną”. – art.33 kc, np. spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, fundacja, stowarzyszenie),
- jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną („Do jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych”. – art.33¹§1 kc, np. spółka jawna, partnerska, komandytowa, wspólnota mieszkaniowa).

Kwestie dotyczące zasad organizowania i działania PKZP zostały uregulowane przepisami art. 39 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015, poz. 1881) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy (Dz. U. z 1992 r., Nr 100, poz. 502 z późn. zm.).

Przepis art. 39 ust.1 ustawy o związkach zawodowych stwierdza jedynie, że “w zakładach pracy mogą być tworzone pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe, których członkami mogą być pracownicy, emeryci i renciści bez względu na przynależność związkową. Nadzór społeczny nad tymi kasami sprawują związki zawodowe”.

W zakresie natomiast szczegółowych zasad organizowania i działania kas oraz obowiązków zakładów pracy, ustawa o związkach zawodowych odsyła w art.39 ust.5 do powołanego wyżej Rozporządzenia.

Powstaje zatem istotne pytanie, czy PKZP posiada zdolność prawną a więc zdolność do tego, aby być podmiotem praw i obowiązków z zakresu prawa cywilnego?

Według autora artykułu zatytułowanego „Status podatkowy kasy pracowniczej” zamieszczonego w Serwisie Prawno – Prawniczym nr 48 z dnia 30 listopada 2004 r. „(...) Kasa pracownicza nie jest odrębnym podmiotem prawnym w stosunku do pracodawcy, u którego działa”.

Powyższy pogląd nie wydaje się jednak trafny. Jak stwierdził Naczelnik Małopolskiego Urzędu Skarbowego w informacji o zakresie stosowania przepisów prawa podatkowego z dnia 31 grudnia 2004r. Nr PD-I/423/166/04:

PKZP jest obowiązana do prowadzenia rachunkowości, zgodnie z odrębnymi przepisami dotyczącymi zasad prowadzenia rachunkowości

Posiada statut i organy statutowe, fundusze niezależne od funduszy zakładu pracy, w którym działa, posiada też rachunek bankowy, ma prawo przyjmować subwencje i darowizny, wносить powództwo do sądu we własnym imieniu w określonych sprawach.

W związku z powyższym Pracowniczą Kasę Zapomogowo-Pożyczkową należy uznać za jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, niezależną od zakładu pracy, w którym działa, pomimo faktu, iż w myśl § 4 rozporządzenia, zakład pracy ma obowiązek udzielać Kasie daleko idącej pomocy organizacyjnej.

Nie ulega wątpliwości, że ani ustawa o związkach zawodowych, ani też żadna inna ustawa, nie przyznały PKZP zdolności prawnej. Określone uprawnienia dla PKZP wynikają jedynie z przepisów Rozporządzenia, a więc aktu prawnego o charakterze wykonawczym. Tymczasem, zgodnie z przepisem art.33¹§1 Kodeksu cywilnego, zdolność prawną mają tylko te jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Tym samym trudno traktować PKZP jako pełnoprawną tzw. ułomną osobę prawną w rozumieniu art.33¹§1 kc.

Bez wchodzenia w skomplikowane analizy i rozważania o charakterze cywilno-prawnym, które bez wątpienia znacznie wykraczają poza ramy niniejszego opracowania, **podzielić należy pogląd, zgodnie z którym PKZP posiada pewną zdolność prawną, ograniczoną do zadań określonych w Rozporządzeniu i statucie danej kasy** (szerzej na ten temat zob. np. artykuł Małgorzaty Karolczyk-Pundyk, *Zdolność prawna pracowniczej kasy zapomogowo-pożyczkowej*, Rejent nr 1/2015).

Posiadanie takiej, „wycinkowej” zdolności prawnej wynika z faktu, iż PKZP:

- zawiera we własnym imieniu umowę z zakładem pracy, określającą szczegółowe warunki świadczenia przez zakład pracy pomocy na jej rzecz (§4 ust.2 Rozporządzenia),
- jest samodzielnym (niezależnym od pracodawcy) posiadaczem rachunków bankowych, na których gromadzi wkłady swoich członków,
- udziela członkom kasy pożyczek we własnym imieniu, stając się wierzycielem pożyczkobiorców,
- ma prawo przyjmować subwencje i darowizny (§31 Rozporządzenia).

Kwestia zdolności sądowej PKZP

Zdolność sądowa to zdolność do występowania w procesie (cywilnym postępowaniu sądowym) jako strona.

Zgodnie z przepisem art.64§1 Kodeksu postępowania cywilnego, każda osoba fizyczna i prawna ma zdolność występowania w procesie jako strona (zdolność sądowa).

Zdolność sądową mają także jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (art.64§1¹ kpc).

W poprzednim stanie prawnym, obowiązywał także art.64§2 kpc, stanowiący iż, zdolność sądową mają także organizacje społeczne dopuszczone do działania na podstawie obowiązujących przepisów, choćby nie posiadały osobowości prawnej. Przepis ten został uchylony z dniem 3 maja 2012 r.

Na gruncie tego przepisu, w uchwale z dnia 13 października 2006 r., Sąd Najwyższy uznał, iż PKZP posiada zdolność sądową (w sprawach o zapłatę przez zakład pracy równowartości

potrąconych należności pracowników, członków kasy obejmujących wpisowe, wkłady i spłaty pożyczek).

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2006 r. (sygn. akt III CZP 79/06):

Pracownicze kasy zapomogowo – pożyczkowe niewątpliwie spełniają eksponowane w literaturze i orzecznictwie zasadnicze kryteria prawne, pozwalające na uznanie ich za organizacje społeczne w rozumieniu art. 64 § 2 k.p.c. po wyodrębnieniu się ich ze struktur organizacyjnych związków zawodowych, nietrudno zauważyć, że kasy mają niekiedy więcej cech osoby prawnej niż inne organizacje społeczne, którym przyznano w judykaturze podmiotowość sądową.

Świadczyć o tym może np. bardzo szczegółowa regulacja struktury organizacyjnej kasy, w tym też możliwość przekształcenia kasy z woli członków w osobę prawną (spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową, mającą status prawny spółdzielni).

*W tej sytuacji **Sąd Najwyższy uznał, że pracownicza kasa zapomogowo – pożyczkowa, działająca na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo – pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych w zakładach pracy (Dz.U. Nr 100, poz. 502, z późn.zm.), ma zdolność sądową.***

W starszych komentarzach do art. 64 kodeksu postępowania cywilnego (gdy obowiązywał jeszcze §2 art.64 kpc) przeczytać możemy iż:

Oprócz osób prawnych, które mają zdolność sądową od chwili nabycia osobowości do ich likwidacji, zdolność sądową mają także organizacje społeczne, o których mowa w art. 64 § 2. W orzecznictwie ukształtowało się zapatrywanie, że organizacją społeczną jest dobrowolny zespół osób, związanych stałą więzią organizacyjną, czyli posiadający choćby zmienny, ale dający się ewidencyjnie ujść skład, mający własne organy i autonomię

wewnętrzną oraz zróżnicowany stopień niezależności od organów państwowych, realizujący określone cele. Organizacją taką jest np. tzw. stowarzyszenie zwykłe (art. 40 pr. stow.), a według judykatury także - per analogiam - organy samorządu studenckiego w szkołach wyższych lub pracownicza kasa zapomogowo-pożyczkowa działająca na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy (Dz. U. Nr 100, poz. 502 z późn. zm.)

Po uchyleniu, z dniem 3 maja 2012 r., przepisu art.64§2 kpc, powyższa teza straciła aktualność i obecnie trudno już znaleźć argumenty przemawiające za stwierdzeniem, iż PKZP posiada pełną zdolność sądową.

Potwierdza to najnowsze orzecznictwo sądowe oraz stanowisko organów podatkowych.

Przykładowo, w wyroku z dnia 25 maja 2012 r., Sąd Apelacyjny w Białymstoku (w sprawie o sygnaturze akt I ACa 145/12), stwierdził, iż:

Po uchyleniu z dniem 3 maja 2012 r. przepisu § 2 art. 64 k.p.c. stowarzyszenie zwykłe nie posiada zdolności sądowej.

Należy jednak zauważyć, iż z dniem 3 maja 2012 r. § 2 art. 64 k.p.c. został uchylony. W uzasadnieniu projektu do zmiany ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 4332) wskazano, że uchylenie § 2 art. 64 wynika z uznania, iż organizacje pozarządowe (wcześniej objęte pojęciem organizacje społeczne) nie będące osobami prawnymi powinny uzyskiwać przymiot zdolności sądowej tylko wówczas, gdy

ustawa przyznaje im zdolność prawną. Stąd też odpada potrzeba wyodrębnienia organizacji społecznych jako odrębnej kategorii podmiotów, którym przysługuje zdolność sądowa, jeżeli zdolność ta z mocy art. 64 § 1¹ k.p.c. przysługuje jednostkom organizacyjnym niebędącym osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną. Takie rozwiązanie wskazuje, iż ustawodawca przyjął pogląd, iż między obiema zdolnościami istnieje zależność jednokierunkowa; zdolność sądowa jest wyłącznie konsekwencją istnienia zdolności prawnej. Zwolennicy rozpatrywania relacji między obiema zdolnościami w kategoriach zależności jednokierunkowej podkreślają, że nie sposób mówić o zdolności sądowej w kategoriach "procesowego odpowiednika" zdolności prawnej. Nie ma więc podstaw, aby obecnie wywodzić przymiot zdolności sądowej stowarzyszenia zwykłego z nieobowiązującego § 2 art. 64 k.p.c. Podmiot cywilnoprawny posiada bowiem zdolność sądową tylko z mocy ustawy.

Powyższy wyrok dotyczył co prawda zdolności sądowej tzw. stowarzyszenia zwykłego. Biorąc jednak pod uwagę, iż zdolność sądowa stowarzyszenia zwykłego była uprzednio wywodzona – podobnie jak w przypadku PKZP – z nieobowiązującego już §2 art.64 kpc, wydaje się, że pogląd ten ma również w pełni zastosowanie do kwestii oceny zdolności sądowej PKZP.

W świetle powyższego przyjęć należy, że PKZP nie posiada ogólnej zdolności sądowej tzn. nie może występować jako strona w dowolnym postępowaniu sądowym. PKZP może być stroną jedynie w tych postępowaniach, w których jest to wyraźnie przewidziane przez obowiązujące przepisy prawa.

Takim przepisem jest w szczególności §39 Rozporządzenia, wg którego, w razie konieczności wniesienia powództwa do sądu z powodu niespłacenia pożyczki przez członka PKZP, w imieniu i w interesie PKZP występuje upoważniony członek zarządu lub inna upoważniona przez zarząd osoba.

PKZP może zatem we własnym imieniu złożyć do sądu cywilnego pozew o zapłatę przeciwko członkowi tejże PKZP z powodu niespłacenia pożyczki.